

Královská fúrie

BEATRICE ARAGONSKÁ

(* 1457 – † 1508)

Béla Vizkelety (1825–1864): Dvojportrét Beatrice Aragonské a Matyáše Korvína

O to, že královské sňatky mívaly i trpkou pachuť, svědčí manželství uherské královny-vdovy Beatrice Aragonské a českého panovníka Vladislava II. Jagellonského (vládl 1471–1516), který si s touto ctižádostivou a moci chtivou ženou protrpěl martyrium. Historici dodnes diskutují o tom, zda vůbec byla právoplatnou manželkou tohoto českého krále; jisté však je, že jejich svazek byl koncem roku 1490 posvěcen v uherské Ostrihomi příslušným církevním obřadem. O co se jednalo?

Odpověď není ani příliš složitá. Českému králi Vladislavovi II. šlo o to, aby po smrti prvního Beatricina manžela, uherského krále Matyáše Korvína (1440–1490), úspěšně kandidoval na uprázdněný uherský trůn.

Uherským stavům začal tedy slibovat hory doly, ale k uzavření manželství s ovdovělou uherskou královnou se neměl. Jednak se mu ani trochu nelíbila, byla to již poněkud korpulentní dáma, jednak neměl

Pieter Bruegel st. (1526/1530–1569): Pohled na Neapol. Jediná umělcova olejomalba, inspirovaná pobytom v Itálii v letech 1558–1562 (41x70 cm, galerie Doria Pamphilj, Řím)

do ženění chuť, protože Beatrice byla rozmařilá žena, chtivá moci, které šlo jen o to, aby si zachovala dosavadní postavení uherské královny.

Beatrice byla dcerou vévody Ferranta Neapolského, který proslul svou krutostí vůči poddaným. Ferrante byl levobočkem španělského krále Alfonse Aragonského, po jehož smrti zdědil Neapolsko, zatímco aragonského království se ujal králův bratr Jan. Beatrice vyrůstala na renesančním neapolském dvoře, jenž se za vlády vévody Ferranta stal centrem umění a věd a díky tomu se malé princezně dostalo všestranného humanistického vzdělání. Na její výchovu měl velký vliv otec, který svou dceru rozmazloval a splnil každé její přání. Krutý i lstivý neapolský panovník, tyranský despota, neuznával etické principy. Krásná neapolská princezna pod jeho dohledem vyrostla v pyšnou, panovačnou dívku, která se rozptylovala uměním, lovem a milostnými dobrodružstvími a ze všeho nejvíc milovala vzácné šperky a oděvy

Katedrála sv. Václava v Olomouci, v níž byl v roce 1469 částí českých a moravských pánů a zástupců katolických měst prohlášen českým králem Matyáš Korvín, král uherský. Stavba výjimečné novogotické katedrály ve střední Evropě byla zahájena kolem roku 1100, chrám byl vysvěcen v roce 1131 (původní snímek, 2012)

Béla Vizkelety (1825–1864): Matyáš a Beatrice přijíždějí v roce 1476 do Budapešti (nedatovaná litografie)

Uherská šlechta si opravdu na šarm příliš nepotrpěla, zatímco Beatrice trvala na tom, že dvorskou etiketu, kterou u budínského dvora zavedla podle italského vzoru, musí všichni dodržovat. Navíc svým zálibením ve velmi drahých věcech citelně zatěžovala státní pokladnu; chovala se, jako by patřily jen jí.

V zemi nebyla příliš oblíbená, protože se obklopovala výlučně Italy a vůči členům významných uherských rodů se chovala s povýšenou blahosklonností. Její postavení oslabovalo i to, že králi Matyášovi nemohla dát dědice, neboť se potvrdila její neplodnost, což narušilo do té doby bezkonfliktní králův vztah. Naštěstí měl uherský panovník nemanželského syna Jana Hunyadiho a v roce 1485 na přání své matky Alžběty sepsal listinu, v níž ho prohlásil svým nástupcem.

To byla pro Beatrici těžká rána. Začala proti Alžbětě intrikovat a Matyáše proti ní popouzet. Šla tak daleko, že u krále svou tchyni nařkla, že s Janem Hunyadi chystá převrat a chce Matyáše odstranit z trůnu.

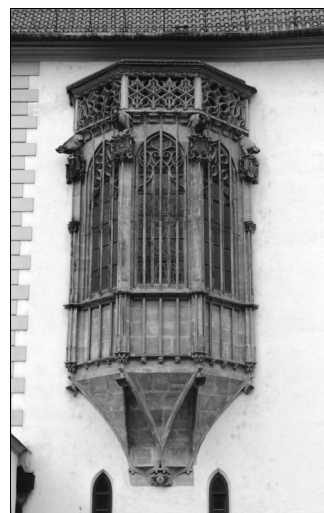
*Olomoucká radnice
na Horním náměstí, jejíž
výstavba byla zahájena v roce
1378 a s přestávkami
pokračovala v dalších stoletích
(původní snímek, 2012)*

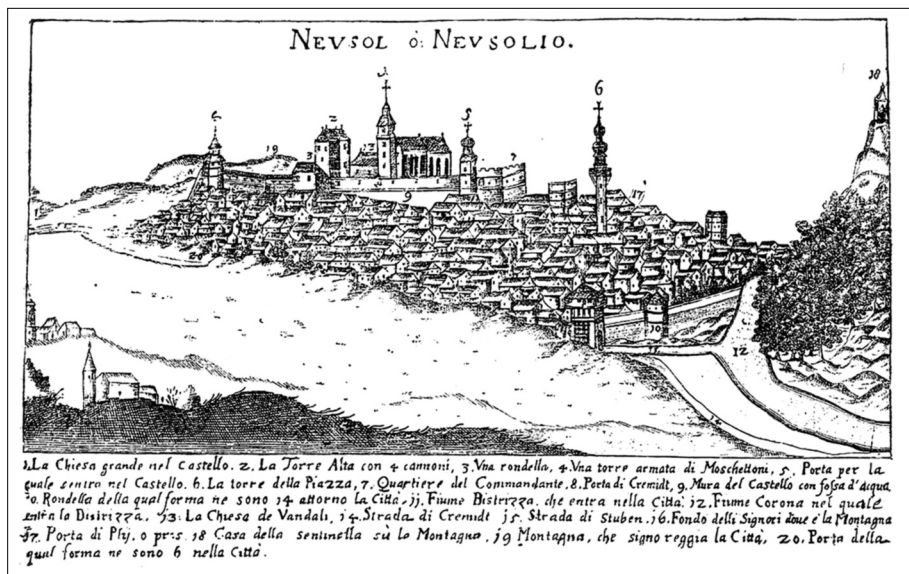
Zároveň skrytě posilovala mocenské pozice svých italských rádců a přátel, aby se v příhodném okamžiku mohla sama chopit vlády a ze svého manžela učinit loutkového vladaře.

V roce 1490 její plány zmařila Matyášova smrt. Po náhlé mozkové příhodě nejprve ochrnul, ale další záchvat byl osudný. Beatricino dosud pevné postavení se rázem změnilo, nyní byla odkázána na uherské stavy, které si měly zvolit nového panovníka. Matyáš zemřel bez přímých dědiců a v Uhrách se rozhořela diplomatická bitva o královský trůn, spojená s řinčením zbraní.

Kandidátů bylo několik, k nejvážnějším patřili habsburský císař Maxmilián I. (1459–1519),

*Gotický arkýř na jižní straně
radniční budovy (původní
snímek, 2012)*

Neznámý autor: Banská Bystrica (Nevsol) v 16. století při obléhání. Královna Beatrice měla titul Paní sedmi důlních měst (B. Bystrica, B. Štiavnica, Kremnica, Nová Baňa, Ľubietová, Banská Belá, Pukanec); byla to věnná města manželek, tradici zahájil Zikmund Lucemburský, když obdaroval Barbaru Celjskou, svou druhou manželku

český král Vladislav II. Jagellonský a jeho bratr, polský princ Jan Albrecht, Korvínův nemanželský syn Jan Hunyadi se dovolával otcova písemného potvrzení o nástupnictví.

Královna Beatrice mezi uchazeči nezůstávala stranou, ale dokud nebylo rozhodnuto, věděla, že pokud na trůn usedne Jan Hunyadi, bude to její konec. Uvědomovala si, že její šance stát se uherskou panovnicí jsou mizivé, sklízela ovoce svého chování k domácímu panstvu. Disponovala však Matyášovými žoldněři i velkými finančními prostředky, a proto nemohla být ze hry o uherský trůn snadno vyřazena.

Banská Bystrica v současné době: Náměstí SNP

Nakonec zvítězil český panovník, většina uherských stavů ho 15. července 1490 zvolila novým králem. O jeho vítězství rozhodl nejmocnější uherský šlechtic Štěpán Zápolský, který mu dal svůj hlas poté, co Vladislav II. slíbil, že bude dodržovat všechny šlechtické svobody a privilegia uherské aristokracie, která na svých panstvích zůstávala neomezenými pány.

Uherské panstvo však s ohledem na královnu Beatrici, která i nadále zůstávala mocnou figurou v této hře o trůn, vzneslo požadavek, aby se s ní Vladislav II. oženil. Ten se zpočátku urputně bránil, ale protože někteří poražení kandidáti proti němu vytáhli s vojskem, potřeboval královninu pomoc i její finance.

Beatrice začala Vladislava II. vydírat. Vyhrožovala mu, že pokud ji nepojme za manželku, dá jeho protivníkům k dispozici své ozbrojence i některé uherské pevnosti. Vladislava v Uhrách vojensky ohrožoval jak jeho mladší bratr, tak i císař Maxmilián I. Habsburský, a Jagellonci

Gotický reliquiář neznámého autora z let 1480–1490. Používal se při velikonočních obřadech, je uložen v ostráhomském církevním muzeu (zdroj: Mária Prokopp: Corvina; budapeštská knihovna (Bibliotheca Corviniana) byla jednou z nejznámějších knihoven renesančního světa, v letech 1458–1490 ji dal vybudovat král Matyáš na popud své manželky Beatrice

za této složité situace nezbylo nic jiného než se královně-vdově podvolit. Počátkem října roku 1490 prohlásil, že je připraven se s ní oženit.

Jenomže tu byl problém. Vladislav II. Jagellonský byl už od roku 1476 formálně ženatý, když byla v zastoupení české šlechty podepsána svatební smlouva s mladičkou Barborou, dcerou mocného braniborského kurfiřta Albrechta. Ke svatbě, která se měla konat v únoru roku 1477 v Praze, však nikdy nedošlo, neboť český král si to rozmyslel. Barbora i její otec ale trvali na tom, že manželství je právoplatné, protože byla uzavřena svatební smlouva.

Pokud se tedy měl Vladislav II. oženit, musela být vyřešena manželská smlouva s Barbarou Braniborskou, a to mohl v tomto případě udělat pouze papež. Papež Sixtus IV. (pontifikát 1471–1484) i jeho nástupce Inocenc VIII. (pontifikát 1484–1492) stále otáleli, i když jim za rozlučku český panovník sliboval bohatou odměnu. Byla v tom politika. Podle názoru římské kurie Vladislav II. Jagellonský panoval v zemi kacířů a v roce 1487 dokonce Inocenc VIII. českého krále vyzval, aby smlouvu s Barbarou Braniborskou dovršil svatbou. Vladislav II. však na papežův pokyn vůbec nereagoval.

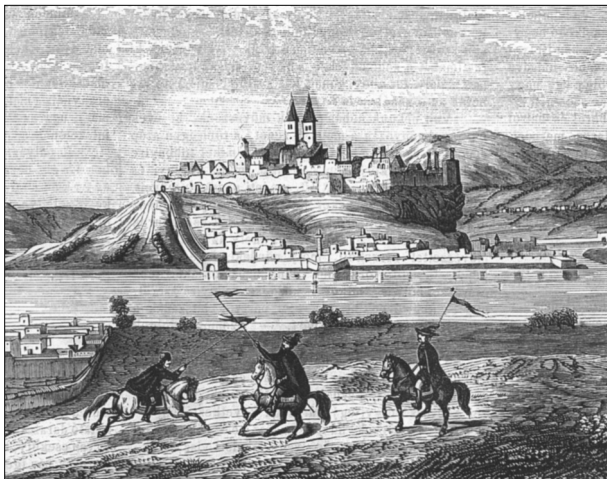
Neznámý autor:
Středověká Ostrihom
(německy Gran,
maďarsky Esztergom)

Když Beatrici slíbil manželství, český král dobře věděl, že sňatek bude od počátku neplatný, protože papež dosud nerozvedl jeho předchozí manželství. Podle kanonického práva tento manželský svazek neplatil, protože nedošlo ke svatbě ani k intimnímu sblížení partnerů, manželství nebylo takzvaně konzumováno, papež mohl provést rozvod okamžitě.

Římská kurie ale trvala na požadavku zrušit v Českém království kališnickou církev, pozůstatek husitismu, a navrátit zemi zpět ke katolictví.

To ale Vladislav II., i když byl sám katolíkem, udělat nemohl. V Čechách převládalo kališnictví, které zde platilo za zemský zákon a v případě, že by se papeži podvolil, hrozila vnitřní válka, které by jen stěží čelil. Vladislavovo odmítnutí požadavku papežské kurie bylo proto v podstatě jediným důvodem, proč papežové s povolením manželské rozluky tak dlouho váhali.

*Neznámý autor: Ostřihomy
v době tatarského obléhání
(kresba ze 16. století)*

Ke svatbě s Beatricí došlo koncem roku 1490 v Ostřihomi, Vladislav II. převzal peníze a královnino vojsko a rychle se rozloučil, aniž s manželkou strávil noc.

Do Ostřihomi se vrátil na jaře roku 1491, s Beatricí pobyl několik dní i nocí jen proto, aby ji přiměl odstoupit od jejich manželství. Ona však tvrdila, že se k ní Vladislav II. choval jako její manžel a jejich svazek je tudíž plnohodnotný a platný. Pravda nikdy nevyšla najevo, faktem však je, že od této chvíle se vztahy Vladislava II. Jagellonského a Beatrice Aragonské povážlivě zhoršily. Král se s ní nadále stýkat odmítal a v dopisech, které jí občas poslal, si udržoval chladný odstup.

V roce 1492 ho uherský sněm vyzval, aby se postaral o zrušení tohoto sňatku, protože nebyla žádná naděje, že by mu mohla dát dědičský trůn. Nejlepší by prý bylo Beatrici i s jejími Italy vyhnat ze země, aby v Uhrách svými intrikami dál nekalila vody.

Ostrihom na přelomu 19. a 20. století (fotografie neznámého autora)

To, co následovalo, je možné nazvat manželskou válkou. Zhrzená uherská královna svého otce v Neapoli požádala o pomoc a obrátila se i na papeže s žádostí, aby uznal právoplatnost jejího sňatku s králem Vladislavem II. Spor o platnosti manželství se vlekl ještě mnoho let a ani nový papež Alexandr VI. Borgia (pontifikát 1492–1503) nespěchal s jeho uzavřením. Jenomže jihovýchodní Evropě a Itálii začala opět hrozit válka s tureckým sultánem a papež potřeboval mít na své straně uherského panovníka jako svého spojence. Roku 1500 byla uzavřena s Francií, Uhry a papežem smlouva o společné alianci v boji s Turky a ještě téhož roku Alexandr VI. vynesl svůj verdikt i nad oběma Vladislavovými manželstvími, která prohlásil za neplatná a konečně je zrušil. Českému a uherskému králi bylo čtyřiačtyřicet let, konečně byl svobodný a mohl si hledat ženu, která by mu dala syna.

Beatrice Aragonská definitivně prohrála, Vladislav II. jí nabídl, že může nadále žít v Uhrách, do hloubi duše uražena to odmítla

a odcestovala zpět do Neapole, kde prožila zbytek svého života. Marně se dožadovala, aby jí český a uherský král vrátil věno a poskytl finanční náhradu za všechny výlohy, které vynaložila během jejich manželství v jeho prospěch. Říkalo se, že ji Vladislav II. připravil o veškeré její jmění, ale nebyla to pravda. Královna Beatrice se do Neapole nevrátila s prázdnýma rukama. Na svém neapolském dvoře žila nad poměry, obklopena přepychem, stala se i štědrá mecenáškou mnoha renesančních umělců. Zemřela v roce 1508 a byla pohřbena v neapolské katedrále jako velká královna, které osud nedopřál mít vlastní děti a dočkat se manželského štěstí.